

İKV BİLGİ NOTU

AVRUPA PARLAMENTOSU RAPORU:

“DÜNYADA İNSAN HAKLARI ve DEMOKRASİ ve AB’NİN BU KONUDAKİ POLİTİKALARI 2021 YILLIK RAPORU”

Sema Nur YENİYILDIZ, İKV Uzman Yardımcısı

Avrupa Parlamentosu Dış İlişkiler Komitesi (AFET) üyesi Avrupa’yı Yenile Partisi (*Renew Europe*) parlamenterisi María Soraya Rodriguez Ramos¹ tarafından hazırlanan ve Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği Komitesi (FEMM) üyesi Hilde Vautmans’ın² görüşünü belirttiği Dünyada İnsan Hakları ve Demokrasi ve AB’nin Bu Konudaki Politikalarına ilişkin rapor, AP tarafından 17 Şubat 2022 tarihinde 80’e karşı 487 oyla kabul edildi.

AP’nin demokratik yönetişimin, kurumların ve evrensel insan haklarının korunmasındaki zafiyet, bunun yanında dünya genelinde sivil toplum için daralan alan neticesinde insan hakları ve demokrasiye yönelik gelişen tehditlerle ilgili endişelerini dile getirerek başlayan raporda hukukun üstünlüğü, demokrasi ve insan hakları ihlalleri arasındaki bağlantı vurgulanarak AB ve Üye Devletleri’ne ortak çabalarını artırmaları, insan haklarının teşviki ve korunmasında örnek ve toplumsal cinsiyet eşitliği ve hukukun üstünlüğü konularında küresel lider olmaları için çağrıda bulunuluyor.

Ana Sorunlar ve Politika Araçları

Rapor, insan hakları ve demokrasi konusundaki yukarıdaki hedeflere ulaşabilmek için hem yeni Komşuluk, Kalkınma ve Uluslararası İş Birliği Aracı- Küresel Avrupa (NDICI) hem de AB 2020-2024 İnsan Hakları ve Demokrasi Eylem Planı’nın önemini vurguluyor. Aynı zamanda AB Konseyi’nde insan hakları konularında nitelikli oy çokluğuyla karar alınmasının Birliğin dış ve güvenlik politikasında daha etkili ve geleceği düşünen eylemlere yol açacağını belirtiyor. Raporda, AB insan hakları diyaloglarının hem AB içi hem de uluslararası olarak artırılması gerektiğinin altı çiziliyor. Ayrıca AB İnsan Hakları Özel Temsilcisi’nin (EUSR) insan hakları üzerinde anlamlı bir etkisinin olabilmesi için yetkisinin ve rolünün görünürlüğünün artırılması gerektiği vurgulanıyor.

1.COVID-19 Salgını

Rapor, COVID-19 salgınının demokrasiyi zayıflatan liberal olmayan hareketlerin, demokrasilerin ve otokratik rejimlerin eylemlerini güçlendirdiğini belirtirken dünya genelinde birçok ülkede ekonomik ve sosyal haklar üzerinde olumsuz etkilerinin altını çiziyor. Sağlık krizinin yanı sıra ekonomik krizin, ülkeler içinde ve arasında eşitsizliğin büyümesini tetiklediğini belirtiyor. Ayrıca salgının kadınlar, LGBTIQ bireyler, yoksullar, göçmenler/sığınmacılar/ mülteciler, engelliler, çocuklar ve kayıt dışı çalışanlar üzerinde orantısız olumsuz şekilde etkilendiğine yer veriyor.

¹ Görevlendirilme Tarihi: 17 Temmuz 2021

² Görevlendirilme Tarihi: 14 Eylül 2021

Rapor, AB'nin COVID-19 salgının olumsuz sonuçlarıyla mücadele etmeleri için özellikle yukarıda bahsedilen hassas gruplara yönelik desteğin artırılması gerektiğini vurguluyor. Bu doğrultuda ilk olarak aşuların küresel dağılımdaki endişe verici dengesizliği ortadan kaldırılması ve COVID-19 aşısının küresel bir kamu malı olarak sayılması taahhüdünün gerçekleştirilmesi bekleniyor.

2.İnsan Hakları Savunucularına Yönelik Hedefli Saldırıları

Rapor, insan hakları savunucularının çatışma ve işgal bölgeleri gibi yerlerde zor şartlar altında savunuculuk yaptıkları belirtirken bu kişilerin zulüm, taciz, yıldırma, suçlu ilan etme, terörle bağdaştırma, keyfi tutuklama ve yargısız infaz gibi durumlarla karşılaştıklarını vurguluyor.

Rapor, AB ve Üye Devletler'in üçüncü ülkelerdeki temsilcilerine buldukları ülkelerde insan haklarını geliştirmeleri ve insan haklarıyla ilgili zorlukları incelemeleri ve insan hakları savunucularının durumlarıyla ilgili düzenli bilgi almaları çağrısını yapıyor. Aynı zamanda insan hakları savunucularına yönelik saldırıları ele alabilmek için iddialı bir AB eylem planının hazırlanmasını da öneriyor. Avrupa Parlamentosuna ve AB delegasyonlarına üçüncü ülkelerdeki insan hakları ihlallerinin izlenebilmesi için yetki verilmesi gerektiği çağrısını yapan rapor, insan hakları meselelerinde etkin bir şekilde hareket edebilmeleri için gerekli ve uygun kaynaklara ve yeteneklere erişebilmesi gerektiğinin altını çiziyor. Ayrıca rapor, insan hakları savunucularının geçici yer değişiklikleri yapabilmeleri ve kısa vadeli-acil vizeler verilebilmesi için AB çapında bir planın oluşturulması gerektiğini belirtiyor.

3.İfade, Barışçı Toplanma ve Örgütlenme Özgürlüklerinin Kötüye Kullanımı

Rapor, *Pegasus* skandalı gibi ifşaların endişe verici olduğunu ve gözetim teknolojisinin kötüye kullanılması durumunda insan haklarını baltalamak adına ciddi tehditler barındırdığını belirtiyor. Sivil toplum kuruluşları, insan hakları savunucuları, gazeteciler ve ilgili diğer kişilerin siber gözetim ve siber saldırılardan korunması için daha güçlü ulusal ve uluslararası düzenlemelere ihtiyacın olduğu vurgulanıyor. Rapor ayrıca ifade, barışçı toplanma ve örgütlenme özgürlükleri üzerindeki kısıtlamalar konusundaki endişelerden de bahsediyor. Düşünce ve ifade özgürlüğüne yönelik zorluklarla hem çevrim içi hem de çevrim dışı olarak bağımsız ve güvenilir bilgilere erişim arasındaki bağlantıya da dikkat çekiyor.

Akademik özgürlüğün kısıtlanması, akademiye yönelik sansür ve tutuklanan akademisyenlerin artmasıyla ilgili endişeleri belirten rapor, AB ve Üye Devletlerin akademik özgürlüğü korumaları için ikili ve çok taraflı diplomatik çabalarını artırmaları gerektiğinin altını çiziyor. Rapor, akademik özgürlüğe yönelik saldırılarla ilgili vakalarda acil durum koruması ve destek sağlamak için EEAS ve Avrupa Komisyonunu mevcut destek ve koruma mekanizmalarını yeniden gözden geçirmeye çağırıyor. Aynı zamanda otoriter devletlerin, uluslararası meşruiyetlerini artırmak veya yerel muhalefeti kısıtlamak için uluslararası spor ve kültürel etkinliklere ev sahipliği yapma arzusunun kınayan rapor, AB ve Üye Devletleri'ne bu tür etkinliklere katılımı ilgili bir politika çerçevesinin geliştirmeleri için çağrıda bulunuyor.

4.Güvenli Bir Çevre Hakkı

İklim değışikliklerinin günümüzdeki ve gelecekteki kuşanın insan haklarına yönelik en büyük tehditlerinden birisi olduğunu vurgulayan rapor sağlık, gıda, barınma ve uygun yaşam standartları gibi temel haklar için ciddi riskler barındırdığını ifade ediyor. AB ve Üye Devletler'in çevre ekolojik tahribatının (*ecocide*) uluslararası hukukta ve diplomaside suç olarak tanınmasını sağlamaları için çabalarını gerektiğini belirtiyor ve Avrupa Komisyonunun AB'nin çevre tahribatıyla ilişkisini incelemesini istiyor.

5.Kadın Hakları, Kadınların Güçlendirilmesi ve Cinsiyet Eşitliği

COVID-19 salgınının kadınlar üzerinde orantısız bir etkisi olduğunu kabul eden rapor, özellikle karantina önlemlerinin bir sonucu olarak toplumsal cinsiyete dayalı şiddette yadsınamaz bir artış olduğunu kabul ediyor. Rapor ayrıca Dünya Sağlık Örgütü'nden edindiği bilgilere göre dünya genelinde her üç kadınında birinin (%30) hayatları boyunca en az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete maruz kaldığına dikkat çekiyor. Aynı zamanda taşıyıcı anneliğin sosyal ve ekonomik açıdan savunmasız kadınları hedef alan bir uygulama olduğunu belirtirken ticari taşıyıcı anneliğin olumsuz sonuçlarını ele almak için bir Avrupa yasal çerçevesi çağrısında bulunuyor. AB'yi, Üye Devletleri ve küresel aktörleri kadına yönelik şiddeti kınamaya, şiddet mağdurlarını korumaya, insan ticaretini önlemek ve mağdurları tespit etmek için adli ve kolluk iş birliği çabalarını yoğunlaştırmaya davet ediyor.

Diğer Sorunlar

Rapor, küresel alandaki insan hakları ihlalleriyle ilgili de maddeler içeriyor.

- **Çocuk hakları:** Şiddet, erken ve zorla evlendirilme, fuhuş, çocuk pornografisi ve pedofili, cinsel istismar, insan ticareti ve çocuk işçiliği gibi çocuklara yönelik mağduriyetin devam ettiği belirtiliyor. Rapor, Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) ve yeni Komşuluk, Kalkınma ve Uluslararası İş Birliği Aracı- Küresel Avrupa (NDICI) dâhil olmak üzere AB'nin dış politikasında çocuk hakları ve çocukların korunmasını ana akımlaştırılması çağrısını yapıyor.
- **İnsan ticareti ve zorla çalıştırma:** Kadın, çocuk ve göçmen işçiler dahil olmak üzere çeşitli gruplar arasında insan ticareti ve zorla çalıştırmayı engellemek adına izleme ve denetim mekanizmalarını güçlendirmeyi vurgulayan rapor, AB'nin gerek mevcut anlaşmalarda gerekse üçüncü ülkelerle yapılacak anlaşmalarda insan ticaretini, zorla çalıştırmayı ve modern köleliği kınayan ve önleyen özel bir madde içermesini talep ediyor.
- **Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılık:** Rapor, COVID-19 salgınının ırksal ve etnik ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve hoşgörüsüzlük üzerindeki etkisini vurgularken ırk, etnik köken, sosyal sınıf, engellilik, din, inanç, yaş, cinsel yönelim ve cinsel kimlikle bağlantılı ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, hoşgörüsüzlük ve cinayetleri engellemek için AB ile benzer düşünen ortaklarla (BM, AGİT, Afrika Birliği, Avrupa Konseyi) iş birliği, ortak eylem planı ve bu eylemlere yönelik sıfır tolerans yaklaşımı çağrısında bulunuyor.

- **LGBTIQ Hakları:** Dünyanın dört bir yanındaki lezbiyen, gey, biseksüel, trans, non-binary, interseks ve queer (LGBTIQ) bireylere yönelik insan hakları ihlallerini, ayrımcılığı ve cinayetleri- COVID-19 salgınıyla artmış durumda- kınayan rapor, AB'yi ve Üye Devletleri LGBTIQ haklarının uluslararası olarak savunulması için öncül olmaya davet ediyor. Ayrıca 2020-2025 LGBTIQ Eşitlik Stratejisi'nin AB dış politikasına da dâhil edilmesini vurguluyor.
- **Düşünce, Vicdan, Din veya İnanç Özgürlüğü:** Rapor, devletlere kendi topraklarındaki ulusal, etnik, kültürel, dini ve dilsel azınlıkların koruma yükümlülüklerini hatırlatıp, Avrupa Komisyonunu dünya çapındaki azınlıkların haklarını korunmasına ve desteklenmesine davet ediyor.
- **Özgür ve Adil Seçimlere Katılma Hakkı:** Bazı ülkelerdeki seçim bütünlüğüne yönelik meydan okumaları (idari kaynakların hükümet partileri tarafından kullanılması, siyasi muhalefeti kısıtlama, bağımsız medyaya yönelik sansür ve tehdit ve dezenformasyonun araç olarak kullanılması) kınayan rapor, AB'yi somut ve etkili önerilerle ön plana çıkıp üçüncü ülkelerdeki demokratik değerleri, adil ve özgür seçimleri teşvik etmeye çağırıyor.
- **Yolsuzluk ve İnsan Hakları:** Rapor, yolsuzluğun insan hakları ihlallerini kolaylaştırdığını (sürdürülmesini de) ve kurumsallaştırdığını belirtiyor. Bu doğrultuda da bazı Üye Devletlerin ve AB'deki bazı aktörlerin yolsuzlukla ilgili kötü sicilleri olması durumunda AB'nin iyi bir örnek teşkil edemeyeceğinden bahsediyor ve özellikle Avrupa Komisyonuna, AP'ye ve Üye Devletlere yolsuzlukla mücadele eden STK, gazeteci ve ihbarcılara destek sağlamasını tavsiye ediyor. Aynı zamanda AB'yi yolsuzluğu önlemek ve ulusal ve uluslararası hukukta büyük yolsuzlukların tanımıyla ilgili yeni yaklaşım ve ilkelerin geliştirilmesine çağırıyor. Ayrıca yolsuzluk eylemlerinin AB Küresel İnsan Hakları Yaptırım Rejimi (*EU Global Human Rights Sanctions Regime*) kapsamına girmesi gerektiği ifade ediliyor.
- **Göç ve Sığınma:** Rapor göçmenlerin, mültecilerin ve sığınmacıların devredilemez insan haklarını yeniden teyit ederken AB ve Üye Devletleri, bu kişilerin yasal statülerinin oluşturulması ve daha da önemlisi haklarının uygulamada/işlevsel olarak daha etkin bir şekilde korunmasını sağlamak için iş birliğine davet ediyor. Aynı zamanda AB ve Üye Devletlerin göçün temel nedenlerini ele almalarına teşvik edip bu kişilerin göç etme/sığınma nedenlerinin ortadan kalkması durumunda geri göndermeme ilkesine saygı duyarak anavatanlarına dönme haklarını desteklemeleri talep ediliyor.
- **Dijital Teknolojiler:** COVID-19 salgınında dijital teknolojilerin oynadığı rolün öneminin altını çizen rapor, bu teknolojilerin insan hakları bağlamında olumsuz etkilerinin olmaması için uygun düzenlemelerin yapılması gerektiğinin altı çiziliyor. Örneğin bu doğrultuda rapor, AB'nin dijital teknolojilerin kullanımının uluslararası insan hakları standartlarıyla uyumlu olması için acil bir düzenleyici çerçeve tasarlaması gerektiğini vurguluyor.³
- **İdam Cezaları, İşkence ve Diğer Kötü Muamele Biçimleri:** İdam cezasına şiddetle karşı çıkılan raporda idam cezasının evrensel olarak kaldırılması için AB'yi, savunma çabasını yoğunlaştırmaya çağırıyor.

³ Avrupa Komisyonu 26 Ocak 2022 tarihinde Dijital Haklar ve İlkeler Bildirisini sundu.

Türkiye'ye Dair

Yakın zamanda ve bağlayıcı olarak insan haklarını korumak için kaldıraç görevi görecek "kurumsal durum tespiti ve kurumsal hesap verilebilirliğe ilişkin AB mevzuatının " Birlik topraklarında kurulmuş veya Üye Devletin hukukuna tâbi ve iç pazarda faaliyet gösteren tüm teşebbüslerin yanı sıra halka açık KOBİ'lerde uygulanmasını gerektiğini belirten rapor, Türkiye'deki KOBİ'lerde de uygulanması çağrısında bulunuyor.

Kadınlara, kız çocuklarına ve aile içi şiddete yönelik şiddetle mücadele için bağlayıcı olarak ilk kez evrensel olarak tasarlanmış ve Türkiye'nin ilk imzacısı olduğu İstanbul Sözleşmesi'nin ⁴, daha fazla devlette onaylanması ve uygulanması gerektiği belirtiliyor.

---

⁴ Türkiye'de 20 Mart 2021'de Resmî Gazetede yayımlanan 3718 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile İstanbul Sözleşmesi feshedildi.